

N:o 81.

Ank. till Riksd. Kansli d. 27 April 1874, kl. 3 e. m.

Utlåtande, angående väckt motion om upphörande af den i Skåne, Halland och Blekinge nu utgående helgonskyld m. m.
(2:dra U. A.)

Herr *Sven Nilsson* i Efveröd har uti en inom Andra Kammaren väckt, till Stats-Utskottet hänvisad motion (N:r 104) föreslagit, att den i provinserna Skåne, Halland och Blekinge nu till så väl klockarne som till församlingarne af vissa hemman utgående helgonskylden skulle indragas, och således af de skattskyldige med innevarande års utgång ej vidare utbetalas; och att Riksdagen ville bevilja ett förslagsanslag af 10,000 R:dr för betäckande af de förluster till klockare, som innehade fullmakt på tjensten vid den tid, då beslutet om helgonskyldens indragning kunde komma att träda i verkställighet, som genom ett sådant beslut kunde komma att inträffa.

Vid 1872 års riksdag väcktes af samme motionär det förslag, »att Riksdagen måtte för sin del besluta, att alla församlingar i Skåne, Halland och Blekinge, hvilka ej genom det Kongl. brefvet till Kammar-kollegium af den 17 September 1856 kommit i åtnjutande af dispositionsrätten öfver den till klockaren inom dessa församlingar fortfarande utgående helgonskylden, måtte komma att tillgodonjuta denna rätt; att i de församlingar, der ofvan föreslagna förfogande öfver helgonskylden skulle komma att göra intrång i nuvarande innehafvaren af klockarens inkomster, pastoratet måtte på dess gemensamma bekostnad ersätta den förlust, som derigenom kan komma att uppstå» Med anledning häraf beslöt Andra Kammaren en underdånig skrifvelse angående en friare dispositions-

rätt af helgonskylden, men skrifvelseförslaget vann icke Första Kammarens godkännande.

Äfven vid sistlidne riksdag väckte samme motionär i något förändrad form enahanda förslag, med anledning hvaraf Andra Kammararen för sin del beslöt att hos Kongl. Maj:t göra underdånig anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, om och i hvilken mån det skulle kunna medgifvas församlingarne i Lunds stift och Halland rättighet att sjelfva förfoga öfver den helgonskyld, som till klockare af församlingarne utginge, med vilkor dock, att denna afgift skulle användas för det med densamma ursprungligen afsedda ändamål: kyrkotjenstens uppehållande och barnens undervisning; äfvensom att Kongl. Maj:t måtte i nåder tillse, om och huruvida i de församlingar, der ett sådant förfogande öfver helgonskylden kunde komma att föranleda minskning i klockarens lön, pastoratet i sin helhet skulle kunna tillförbindas att efter samma grund emellan församlingarne, hvarefter helgonskylden från början utgått, ersätta denna förlust till de klockare, hvilka redan erhållit fullmakt å tjensten vid den tid, då nådigt beslut i fråga om dispositionsrätten öfver helgonskylden på föreslagna sätt kunde komma att träda i verksamhet. Första Kammararen åter biföll ett så lydande förslag, »att Riksdagen hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhåller, att det måtte varda de församlingar i Skåne, Halland och Blekinge, hvilka ej redan erhållit tillåtelse till användande för folkskolans behof af den ifrån församlingen utgående klockarehelgonskyld medgifvet, att, derest denna helgonskyld, antingen vid den allmänna reglering af klockarnes löneförmåner, hvilken till följd af Riksdagens underdåniga skrifvelse den 30 April nästlidna år kan vara att emotse, eller ock dessförinnan i särskilda fall efter undersökning och pröfning i den ordning Kongl. Maj:t i nåder bestämmer, kan finnas öfverstiga hvad till fyllnad i klockarens tillbörliga aföning erfordras, det må varda åt församlingarne öfverlemnadt att om öfverskottet sjelfva förfoga, dock under vilkor att det blifver till folkundervisningens befrämjande användt.»

Då helgonskylden vid flera tillfällen varit föremål för enskilda motionärers framställningar, tillåter sig Utskottet att ur den vid nästföregående riksdag lemnade utredning i ämnet anföra följande:

Helgonskylden, hvilken icke är ränta, ej heller tionde, utan en särskild från församlingarne utgående afgift, blef först påbjuden genom två af erkebiskop Birger åren 1500 och 1508 utfärdade bref, hvarefter den erhöll fastställelse genom danska riksrådets bref af år 1532. Af denna afgift anslogs en del till presterskapet och en annan del till klockarne, med förbindelse för de senare att göra tjenst i kyrkan och undervisa ungdomen i socknarne, Då i sammanhang med reformationens införande i

Danmark undervisningsverket blef ett föremål för regeringens synnerliga uppmärksamhet, förordnades genom ordinautien den 14 Juni 1539, och sedermera genom Kongl. brefvet den 23 Mars 1568, hvilka författningar i Malinö recess konfirmerades, att stadsskolorna i Skåne, Halland och Blekinge skulle till understöd för lärare och lärjungar få på sig öfverflyttad klockarnes helgonskyld i de församlingar, emellan hvilka och staden afståndet icke öfversteg två mil, dock mot skyldighet för skolorna att öfvertaga fullgörandet af de åligganden, hvilka med åtnjutande af helgonskylden voro förenade. Den utväg, hvilken sålunda för mer än tre sekler tillbaka måste på bekostnad af landsförsamlingarne anlitas för att anskaffa nödiga medel till underhåll åt de mindre stadsskolorna, ansågs ännu åren 1824 och 1836 icke vara förkastlig, i ty att genom Kongl. bref, hvilka nämnda år blefvo utfärdade, stadgades att till aflöning åt lärarne vid ett högre elementarläroverk, afsedt först att förläggas i Sölvesborg, men sedermera under namn af katedralskola inrättadt i Lund, skulle användas klockarnes helgonskyld ifrån en del andra församlingar. Denna anordning framkallade dock missnöje inom de församlingar, som sålunda blefvo i mistning af en inkomst, hvilken hittills på ett mera direkt sätt kommit dem sjelfva till godo, och föranledde ansökningar om helgonskyldens återställande, hvilka ansökningar ock tillvunno sig det afseende, att uppå framställningar af Kongl. Maj:ts Rikets Ständer anvisade kontanta statsanslag, svarande mot den inkomst, skolorna uppburo af helgonskylden, hvilket skedde vid riksdagen 1840—1841, hvad beträffar katedralskolan i Lund, och vid riksdagen 1853—1854 i afseende å de öfriga skolorna. Vid fattandet af dessa beslut medgafs tillika, att de församlingar, hvarifrån helgonskylden utgått till skolan i Lund, skulle, så vidt de förbundo sig att uteslutande använda helgonskylden till folkskolorna, varda vid oqvald besittning deraf bibehållna, äfvensom att de öfriga församlingar, hvilka, på sätt här ofvan förmäles, varit i mistning af helgonskylden, borde återfå densamma under förbindelse att efter de närmare föreskrifter, som af Kongl. Maj:ts meddelades, använda den till dess ursprungliga ändamål, bestridandet af klockaretjensten i kyrkan och barnaundervisningen. Till följd häraf äro församlingarne i dessa tre provinser numera så till vida likställda, att klockarehelgonskylden är inom dem alla att för sin ursprungliga bestämmelse använda, hvaremot, i afseende på dispositionen inom den sålunda bestämda gränsen, för de församlingar, från hvilka helgonskylden varit till stadsskolorna anvisad, en möjlighet blifvit beredd att med inkomsten deraf kunna minska bidragen till folkskolan. Af denna förmån är det, som de öfriga församlingarne äfven önskat komma i åtnjutande, hvarjemte särskildt till rättelse framhållits obilligheten deraf,

att i pastorat, som bestå af två socknar, af hvilka den ena oafbrutet innehafte och den andra förlorat men återvunnit helgonskylden, aflöningen till den gemensamme klockaren faller vida mer tung på den förra än på den senare församlingen.

Hittills har således frågan endast gällt dispositionsrätten af helgonskylden. Det nu gjorda yrkandet, att densamma skulle upphöra att af de skattskyldige utgå, har, så vidt man kunnat inhemta, aldrig blifvit framställt, och något giltigt skäl härför har af motionären icke anförts. Ännu mindre torde det kunna ifrågasättas att för ett dylikt ändamål statsanslag skulle beviljas. Någon giltig anledning till en dylik åtgärd har ej heller blifvit af motionären uppgifven, och får Utskottet därför hemställa,

att Herr Sven Nilssons ofvan berörda motion må lemnas utan afseende.

Stockholm den 27 April 1874.

På Stats-Utskottets vägnar:

ARVID FR:SON POSSE.
